

Examenkatern Historische contexten [havo]

Hoofdstuk 1 | Het Britse rijk (1620-1900)

1.1 BRITS KOLONIALISME IN AMERIKA (1620-1783)

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

- a - 1585: stichting van de eerste Engelse kolonie in Amerika op Roanoke
- 1633: Britse afschaffing van de slavernij
- b 1 uitvalsbasis om Spanjaarden te bestrijden, 2 vestiging
- c - Ze vonden dat de kerkhervorming in Engeland niet ver genoeg ging.
- 1620
- een nieuwe samenleving stichten (volgens de ideeën van het strenge protestantse calvinisme)

2

Bijvoorbeeld:

- In de noordelijke koloniën vestigden zich veel Europeanen die gingen leven van landbouw, nijverheid en handel.
- In de zuidelijke koloniën vestigden zich minder Europeanen, die gingen leven van plantages waar producten zoals tabak en katoen voor de export werden verbouwd.

3

Bijvoorbeeld:

- a De Portugezen en Spanjaarden begonnen met ontdekkingsreizen en kolonisatie buiten Europa, maar de Engelsen volgden snel: ontdekking van Newfoundland (1497) en eerste kolonie op Roanoke (1585).
- b In de 16e eeuw hadden protestanten zich afgescheiden van de rooms-katholieke kerk. In Engeland had de koning de kerk losgemaakt van de rooms-katholieke kerk, maar Engelse calvinisten vonden dat deze kerkhervorming niet ver genoeg ging. In 1620 ging een deel van hen naar Amerika, waar ze in de kolonie New England een streng calvinistische samenleving stichtten.
- c De handel in de koloniën had te maken met de groeiende wereldwijde handelscontacten (zoals tabak van Amerika naar Europa). Het transport van producten over zee werd verzorgd door handelskapitalistische compagnieën (zoals de WIC). Hun handelscontacten vormden het begin van de wereldeconomie.

4

Bijvoorbeeld:

- a Er waren eerst vreedzame handelscontacten, maar al snel ontstonden bloedige oorlogen en moordpartijen.
- b Indianen hadden geen weerstand tegen ziekten, die Europeanen hadden meegenomen. Daardoor werden de indianen teruggedrongen en gedecimeerd.

5 *Bijvoorbeeld:* De indianen keurden de komst van Penn en de andere Europeanen goed.

6

- nijverheid, handel
- plantagelandbouw (tabak)

7

a Barbados, Jamaica

b Het waren winstgevendere plantagekoloniën die vooral suiker produceerden.

8

Bijvoorbeeld:

a De driehoekshandel was de handel waarbij goederen van Europa naar Afrika worden gebracht om daar slaven te kopen, die werden gebracht naar koloniën in Amerika, vanwaar producten naar Europa werden gebracht.

b Naar de zuidelijke en Caribische koloniën werden veel Afrikaanse slaven gebracht om te werken op de plantages. Plantageproducten gingen naar Europa.

c Naar de noordelijke koloniën werden minder slaven gebracht. De plantageproducten werden ook in het noorden verkocht.

9

Bijvoorbeeld:

a De inheemse bevolking daalde snel in aantal in de eerste helft van de 17e eeuw als gevolg van oorlogen en vooral door nieuwe, door Europeanen meegenomen ziekten.

b De bewoners met een Europese achtergrond groeiden gestaag in aantal vanaf omstreeks 1620 doordat steeds meer Europeanen een toekomst in de kolonie zagen.

- De bewoners met een Afrikaanse achtergrond groeiden langzaam in aantal, doordat ze op beperkte schaal als slaaf werden ingezet. Er was minder behoefte aan hun inzet dan in de 18e eeuw.

10

Bijvoorbeeld:

De uitbouw van de Europese overheersing ging samen met de toename van het aantal bewoners met een Europese achtergrond en leidde tot de afname van het aantal indianen.

De vorming van plantagekoloniën ging samen met de trans-Atlantische slavenhandel en leidde tot de toename van het aantal bewoners met een Afrikaanse achtergrond.

11

Bijvoorbeeld:

a 1 Zij voelden geen band meer met het Britse rijk. 2 Zij hadden geen vertegenwoordiging in het Britse parlement maar moesten wel belasting betalen aan de Britse overheid.

b - *no taxation without representation*

c - De Amerikanen riepen de onafhankelijke Verenigde Staten van Amerika uit.

- In 1783 wonnen de Amerikanen van de Britten.

- Groot-Brittannië erkende de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten.

12

Bijvoorbeeld:

a de trias politica, het idee van volkssoevereiniteit en van natuurlijke rechten van ieder mens

b Amerikanen kwamen in aanraking met verlichte ideeën en dit had invloed op hun verzet tegen de Britse overheid.

13

Bijvoorbeeld:

Om de Britten te vernederen en de overgave voor de Amerikanen nog belangrijker te maken.

14

Bijvoorbeeld:

a Barbados en Jamaica waren als eiland economisch afhankelijk van de voortdurende aanvoer van slaven uit Afrika. Na de afschaffing van de slavernij moesten plantagehouders

loon betalen en daardoor werd hun suiker te duur om te concurreren met Brazilië en Cuba, waar de slavernij bleef voortbestaan.

b - De zuidelijke staten waren voor slavernij; de noordelijke staten waren ertegen.

- De zuidelijke staten hadden veel plantages die veel verdienden door de inzet van slaven. In de noordelijke staten waren veel minder slaven.

15 *Bijvoorbeeld:*

a Het abolitionisme ontstond in verlichte (en christelijke) kringen.

b Volgens de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring waren alle mensen 'vrij en gelijk geboren' en volgens de grondwet hadden alle burgers gelijke rechten. Daarom schaften de noordelijke staten vanaf de jaren 1770 de slavernij af. Deze staten zorgden ook voor de afschaffing van de slavernij in de zuidelijke staten (na de burgeroorlog) in 1865.

c Onder invloed van het abolitionisme in de VS verbood de federale regering in 1807 de import van slaven.

16

Bijvoorbeeld:

a - De afbeelding is niet bruikbaar wat betreft de leef- en werkomstandigheden van de slaven, want de afbeelding is van enkele jaren na de afschaffing van de slavernij.

- De afbeelding is wel bruikbaar wat betreft het soort werk en de plaats waar dit werd gedaan, want dat was nog hetzelfde.

b - beschrijvend: Welke groei maakte het aantal slaven in de VS door tussen 1790 en 1860?

- verklarend: Waardoor groeide het aantal slaven zo sterk in de 19e eeuw?

EINDOPDRACHTEN

17

Bijvoorbeeld:

- abolitionisme: beweging voor afschaffing van slavenhandel en slavernij

- Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring: tekst waarmee de dertien koloniën hun onafhankelijkheid bekend maakten (1776)

- driehoekshandel: handel tussen Europa, Afrika en Amerika

- emancipatie: 1 toekenning van gelijke kansen en rechten, 2 afschaffing van slavernij

- natuurlijk recht: recht ontleend aan de natuur

- Pilgrim Fathers: groep Engelse calvinisten die in 1620 een kolonie stichtte in Amerika

- Royal African Company: Britse handelscompagnie actief in Afrika

- slaafgemaakte: slaaf

- trias politica: driemachtenleer

- vestigingskolonie: kolonie die wordt gebruikt voor permanente bewoning

- volksoevereiniteit: het volk heeft het hoogste gezag

18

6, 7, 1, 2, 4, 3, 5

HERHALING

19

B, D, E

20

B, C, D

21

A, B, D

22

a A, B, D, F

b C, E

c C

23

A, B

VERDIEPING

24

Bijvoorbeeld:

a In New York en Massachusetts woonden in 1750 veel witte en weinig zwarte mensen. In Virginia en South Carolina woonden bijna evenveel witte als zwarte mensen.

b In Virginia en South Carolina was een plantage-economie waar zwarte slaven werden ingezet. In New York en Massachusetts waren geen plantages en daardoor weinig zwarte slaven.

25

Bijvoorbeeld:

Het is volgens mij wel objectief, want je ziet welke verschillende taken er waren op de plantage zonder subjectieve overdrijving. Je ziet aan de houding van mensen hoe zwaar het werk bij het suikerriet was en hoe zwarte opzichters met hoed het werk in de gaten hielden. In het midden zet een opzichter met opgeheven arm een vrouw onder druk. De witte man op het paard is duidelijk de baas. Hij praat met een opzichter over hoe het gaat.

26

Bijvoorbeeld:

Voor de Amerikanen want de Britten hebben gemene gezichten en ze schieten als robots met geweren op de meer menselijk afgebeelde Amerikaanse burgers met knuppels.

27

Bijvoorbeeld:

Na de Britse afschaffing in 1833 was er in Londen in 1840 een congres met onder meer Amerikaanse abolitionisten. Daaruit blijkt de Britse abolitionisten ook streefden naar afschaffing van de slavernij in andere landen, zoals de VS.

28

Bijvoorbeeld:

- Tot omstreeks 1650 bedreven vrijwel alleen de Portugezen de trans-Atlantische slavenhandel, doordat zij waren begonnen met de Europese overzeese expansie.

- Vanaf omstreeks 1650 deden meerdere volken mee met de trans-Atlantische slavenhandel, wat verband hield met wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie.

Of:

- In de 18e eeuw nam de Britse deelname aan de trans-Atlantische slavenhandel eerst toe, wat verband hield met de uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën. Aan het eind van de 18e eeuw nam de Britse deelname af door de opkomst van het abolitionisme.

29

Bijvoorbeeld:

- 1 Niet goed bruikbaar, want de schrijfster was wit en had nooit tussen slaven geleefd.

- 2 Goed bruikbaar, want het boek versterkte het abolitionisme en het optimisme waarmee noorderlingen de burgeroorlog ingingen.

30

Bijvoorbeeld:

a de driemachtenleer (trias politica) van Montesquieu

b In de bron worden de wetgevende ('opgedragen aan het Congres'), uitvoerende ('opgedragen aan de president') en rechterlijke macht ('opgedragen aan het Opperste Gerechtshof en aan lagere rechtbanken') apart genoemd.

1.2 BRITS KOLONIALISME IN INDIA (1765-1885)

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1 *Bijvoorbeeld:*

a De koloniën in Amerika waren grotere vestigingskoloniën (waar veel Europeanen zich vestigden); in India waren het handelsposten om handel te drijven met de inheemse bevolking.

b In Amerika leefden de indianen in eenvoudige samenlevingen en hun aantal liep snel terug, waardoor er steeds meer ruimte was voor vestiging. In India leefde een groot aantal volken in hoogontwikkelde landbouwstedelijke samenlevingen.

2

Bijvoorbeeld:

a In de 17e eeuw waren de mogols machtige keizers over een groot rijk in India, van wie de EIC toestemming nodig had om factorijen te stichten. Toen in de 18e eeuw het gezag van de mogols verzwakte, breidde de EIC haar macht over India uit.

b - de EIC en de vorst van Bengalen

- Er bleef een inheemse vorst op de Bengaalse troon, maar de EIC had de macht in Bengalen, onder meer het recht belastingen te heffen.

c - In 1857 ontstond een opstand van ontevreden Indiase soldaten, die door de Britten hard werd neergeslagen. De mogul, die de zijde van de opstandelingen had gekozen, werd verbannen.

- India kwam daarna onder direct gezag van de Britse regering. Koningin Victoria werd keizerin van India.

3 *Bijvoorbeeld:*

Zeer representatief, want toen bestuurdde een klein aantal Britten India met behulp van inheemse vorsten en inheemse ambtenaren.

4

Bijvoorbeeld:

b Vanaf 1661 was de EIC actief in Bombay. De EIC was een handelskapitalistische onderneming die vanaf 1600 wereldwijde handelscontacten opbouwde en zo bijdroeg aan het begin van een wereldeconomie.

b Het groeiend gezag van de EIC is een voorbeeld van de uitbouw van de Europese overheersing in de 18e eeuw.

5 *Bijvoorbeeld:*

a Zij gebruikten het bestaande inheemse bestuur.

b spoorwegen en stoomschepen

c de opening van het Suezkanaal en snellere stalen stoomboten.

d steun van de Royal Navy en het Brits-Indische leger dat bestond uit Indiase soldaten onder leiding van Britse officieren

6

a 7c, 7b, 7d, 7a

b *Bijvoorbeeld:* De East Indian Company ging tussen 1765 en 1857 heersen over een steeds groter deel van het Indiase subcontinent.

c het verdrag van Allahabad in 1765 en de opstand van Indiase soldaten in 1857

7 *Bijvoorbeeld:*

De Indiërs waren heldhaftige strijders maar de Britten waren superieur door hun aantal, wapens en discipline.

8

- a hun superioriteitsgevoel
- b de ontwikkeling van Groot-Brittannië tot grootmacht
- c Zij zagen het als hun taak om de wereld naar Brits model te beschaven.
- d Die wezen ze af.
- e De Britten voerden de Engelse taal, hun rechtssysteem en hun onderwijssysteem in.

9

- a hoogopgeleide Indiërs
- b gelijke kansen binnen het Brits-Indische bestuur
- c Die gaven hier niet aan toe.

10

Bijvoorbeeld:

- a Het Indian National Congress (INC) was een emancipatiebeweging want het streefde naar gelijke kansen binnen het bestuur.
- b Het Indian National Congress (INC) verzette zich tegen het imperialisme, eerst door te streven naar gelijke kansen binnen het bestuur en daarna later een onafhankelijke staat.

11

Bijvoorbeeld:

- a De Britten stimuleerden de productie op plantages van bijvoorbeeld thee.
- b De Britten beconcurrerden de Indiase huisnijverheid door de import van goedkope industrieproducten, bijvoorbeeld katoen stoffen.

12

Bijvoorbeeld:

- a Tata zag de industrialisatie in Europa, de VS en Japan, en begon in 1869 met industrie in India.
- b Door het Britse imperialisme in India was er een universiteit in India waaraan Tata kon studeren. Door het imperialisme kreeg Tata net als alle Indiërs te maken met de Britse industrialisatie. Hij gebruikte hiervan de mogelijkheden en volgde het Britse voorbeeld door te beginnen met de industrialisatie van India.

EINDOPDRACHTEN

13

Bijvoorbeeld:

- East India Company: Britse handelscompagnie in Azië
- factorij: handelspost
- Indian National Congress: nationalistische partij in India (vanaf 1885)
- mogul: islamitische keizer
- opstand van 1857: opstand van ontevreden Indiase soldaten in Britse leger
- Royal Navy: Britse marine
- Suezkanaal: kanaal in Egypte, geopend in 1869
- Verdrag van Allahabad: verdrag waardoor de EAC kreeg in Bengalen (1765)
- Victoria: Brits koningin (1837-1901), keizerin van India vanaf 1877

14

3, 5, 1, 2, 4

HERHALING

15

A, D, E

16

A, D, E, G

17

1 C, D

2 B, F

18

1 E

2 B, C, G

3 F, D

19

1 F

2 E

3 B, C, E

VERDIEPING

20

Bijvoorbeeld:

Hij verzette zich langdurig tegen de Britten en stierf in de strijd.

21

Bijvoorbeeld:

- Bron 10: De Britten verdienen vooral na 1844 steeds meer geld aan de verkoop van opium dat ze in India lieten produceren.

- Bron 11: De Britten verdienen steeds meer geld aan belasting op zout in India.

- Bron 12: India was een grote producent van ruwe katoen - tot 1820 de grootste - en daarvan ging veel naar de Britse industrie.

- Bron 13: India werd in de 19e eeuw steeds meer een afzetgebied voor Britse textiel.

22

Bijvoorbeeld:

De eerste helft van de uitspraak wordt door de bron onderbouwd, want ze toonden geen respect voor Indiase religieuze en sociale gebruiken, zoals het niet aanraken van rund- of varkensvet en sociale uitstoting als mogelijk gevolg. De tweede helft van de uitspraak wordt niet door de bron onderbouwd, want de soldaten weigerden de patronen en kwamen in opstand.

23

Bijvoorbeeld:

- 'De Indiase rebellie' is een voorbeeld van de Britse visie.

- Deze is beïnvloed door het idee dat de opstandige soldaten rebellen waren tegen het wettig Brits gezag.

- 'De Eerste Onafhankelijkheidsoorlog' is een voorbeeld van de Indiase visie.

- Deze is beïnvloed door het idee dat de opstandige soldaten streefden naar de onafhankelijkheid van India, die jaren later is gerealiseerd.

24

Bijvoorbeeld:

a - gevoel van superioriteit

- Groot-Brittannië had zich ontwikkeld tot een grootmacht.

- b - Vanuit een gevoel van superioriteit hadden de Britten hun onderwijssysteem ingevoerd.
- Bij de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie.
- c Het is 'verstandig om de oosterling (...) te slaan (...) tot hij precies beseft wat hij is, en wie wie is'.
- De schrijver bedoelde dat de oosterling minder is en ondergeschikt aan de Brit die de baas is.

1.3 WERKPLAATS VAN DE WERELD (1750-1900)

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

Bijvoorbeeld:

- a het bezit van koloniën
- b in de tweede helft van de 18e eeuw
- c fabrieksarbeiders en industriële kapitalisten (fabrikanten, ondernemers in de industrie)
- d Ze leefden in slechte huizen en werkten onder slechte omstandigheden: lage lonen, lange werktijden en onveiligheid.
- e De overheid greep aanvankelijk niet in.

2

Bijvoorbeeld:

- a - oorzaken: verbeteringen in de landbouw, ziektebestrijding
- gevolgen: toename van de vraag naar goederen en het aanbod van goedkope arbeid
- b In de vroegmoderne tijd was de leiding van de economie in handen van handelskapitalisten die zich met handel en nijverheid hadden beziggehouden. In de moderne tijd kwam de economische leiding in handen een klasse van industriële kapitalisten, die eigenaren waren van de fabrieken, machines en andere productiemiddelen.

3

Bijvoorbeeld:

- a Zijn stoommachine liet wielen draaien.
- b - afbeelding 1.22: De Spinning Jenny op was een uitvinding uit 1764 in de begintijd van de industriële revolutie, waarmee zestien draden tegelijk konden worden gesponnen.
- afbeelding 1.23: De weefmachines in deze fabriek in 1835 werden via riemen en stangen aangedreven door een stoommachine, waarmee handwerk geheel door machines werd vervangen.
- afbeelding 1.24: Het kanaal werd aangelegd voor de aan- en afvoer van grondstoffen en industrieproducten. De stoomtrein is een voortbrengsel van de industriële revolutie.

4

Bijvoorbeeld:

- a De industriële ondernemers waren aanhangers van het liberalisme. Ze streefden naar een liberale markteconomie met vrijhandel en een kleine rol voor de overheid.
- b Ze richtten vakbonden op waarmee ze steeds meer rechten afdwongen. Dit is een voorbeeld van een beweging voor emancipatie (toekenning van gelijke rechten).

5

Bijvoorbeeld:

- a Door de Reform Act kwam er een parlement dat besloot de slavernij af te schaffen (1833).
- b Door de Reform Act werd het mannenkiesrecht uitgebreid, waardoor ondernemers meer politieke invloed kregen.
- c Door de Reform Act kwam er een parlement dat Factory Acts aannam om de ergste uitwassen van slechte leef- en werkomstandigheden van arbeiders tegen te gaan.

6

Bijvoorbeeld:

- a De vaar- en spoorwegen waren voor de aanvoer van grondstoffen naar en de afvoer van producten van de textiel fabrieken, waarin de ondernemers ook investeerden.
- b Ondernemers maakten winsten in koloniën, zoals India, dat ruwe katoen leverde en afzetmarkt was voor de katoenindustrie.

7

Bijvoorbeeld:

- a om vrijhandel af te dwingen
- b 1 Londen was het financiële hart van de wereld. 2 De eerste wereldtentoonstelling in Londen liet zien dat Groot-Brittannië de werkplaats van de wereld was.
- c De Britse industrie was afhankelijk van de vele grondstoffen uit andere landen en de verkoop van industrieproducten aan veel andere landen.

8

Bijvoorbeeld:

- a de opkomst van de Amerikaanse en Duitse industrie
- b 1 Om de markt voor de Britse economie uit te breiden. 2 Om te investeren in winstgevende projecten.
- c een kwart

9

Bijvoorbeeld:

- a Het aanbieden van parels symboliseert de Britse overheersing van koloniën om er aan te verdienen.
- b Het geweld, dat veel gebruikt werd, ontbreekt.

10

Bijvoorbeeld:

- a Groot-Brittannië had een economische voorsprong in het begin van de 19e eeuw, bijvoorbeeld met de productie van katoenstoffen (bron 1).
- b Groot-Brittannië kreeg te maken met de concurrentie van andere landen, vooral de VS, die vanaf 1840 snel veel meer stoommachinevermogen hadden. Vanaf 1880 groeide het Duitse stoommachinevermogen snel, maar Duitsland bleef toch achter bij Groot-Brittannië.

EINDOPDRACHTEN

11

Bijvoorbeeld:

- Factory Acts: wetten die arbeidszaken regelden (vanaf 1833)
- handelskapitalisme: kapitalisme onder leiding van handelaars
- industrieel kapitalisme: kapitalisme onder leiding van fabrikanten
- Owen: sociale fabrikant (begin 19e eeuw)
- Reform Bill: wet die het kiesrecht hervormde (1832)
- Spinning Jenny: eenvoudige spinmachine (vanaf 1764)
- Watt: uitvinder van stoommachine die wielen liet draaien (1784)
- eerste wereldtentoonstelling: in Londen in 1851 (Crystal Palace)

12

3, 4, 2, 1, 5

HERHALING

13

1 B

2 H

3 F, G

14

1 B
2 D, F
3 C, E, G

15
A, B, E, F, I

VERDIEPING

16
Bijvoorbeeld:
a In de 19e eeuw steeg de levensverwachting snel. Mensen werden ouder en daardoor groeide de bevolking.
b verbetering van de landbouw en ziektebestrijding

17
Bijvoorbeeld:
a de Europese expansie tussen 1870 en 1914 waardoor grote koloniale rijken ontstonden
b Volgens de spreker was de bouw van het Britse rijk het grootste ideaal.

18
Bijvoorbeeld:
a Groot-Brittannië kreeg een economische voorsprong door het bezit van meer koloniën dan ander landen (bron 22).
b Groot-Brittannië verloor de voorsprong door de concurrentie van de VS en Duitsland die vanaf 1860 snel industrialiseerden en een groter aandeel kregen in de wereldproductie.

19
Bijvoorbeeld:
a de uitbreiding van het Britse wereldrijk omstreeks 1890
b de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie
c Uit de klauw die de wereld grijpt blijkt dat hij het Britse imperialisme afkeurde.
d Hij was jaloers want Frankrijk had ook veel koloniën, maar niet zoveel als Groot-Brittannië.

20
Bijvoorbeeld:
a 1 de verspreiding van het medaillon van Wedgwood, 2 de slavenopstand in Jamaica, 3 de Reform Act
b In de tekst wordt gesteld dat een slaaf ook een mens en een broer is. Dat past bij de opvatting van verlichte denkers (zoals Rousseau) dat alle mensen van nature gelijk zijn.

21
Bijvoorbeeld:
a Door de Reform Act werd in 1832 het mannenkiesrecht uitgebreid.
b Door de Reform Act kwam er een parlement dat vanaf 1833 Factory Acts aannam om de ergste uitwassen van slechte leef- en werkomstandigheden van arbeiders tegen te gaan
c Door de Reform Act kwam er een parlement dat in 1833 besloot de slavernij in het Britse rijk af te schaffen.

22
Bijvoorbeeld:
a Zo'n uitspraak helpt Britten en Ghanezen om het slavernijverleden te aanvaarden als iets slechts in het verleden met veel gevolgen in het heden.

b Ik vind het heel goed want daardoor moeten scholieren zich verdiepen in het onderwerp en denken ze na over de betekenis van het verleden voor het heden. Het helpt ook hen om slechte dingen in het verleden te aanvaarden.

EXAMENTRAINING OVER DEZE HISTORISCHE CONTEXT

1

6, 8, 1, 7, 3, 9, 2, 4, 5

2

Bijvoorbeeld:

- Virginia had een economie met (tabaks)plantages, die eigendom waren van witte mannen (op de voorgrond) en bewerkt werden door slaven uit Afrika (op de achtergrond).
- Er was een verschil in positie, aanzicht en macht tussen de witte mensen (de rijk geklede plantagehouders die zitten te drinken en te roken) en de armoedig geklede zwarte slaven.

3

Bijvoorbeeld:

Volgens de grafiek vond de sterke vermindering van het aantal indianen plaats in 16e eeuw, maar toen waren er nog nauwelijks Europeanen met hun ziekten aan de Noord-Amerikaanse oostkust. (De eerste permanente Engelse kolonie was Virginia in 1607.)

4

Bijvoorbeeld:

- In vergelijking met de Britten zijn de Portugezen eerder begonnen met de trans-Atlantische slavenhandel en er ook later mee gestopt.
- Dit komt doordat de Portugezen in de 16e eeuw begonnen met de Europese overzeese expansie in de vorm van plantagekoloniën in Brazilië. De Britten stopten als eerste met deze slavenhandel, terwijl de Portugezen er langer mee doorgingen.

5

Bijvoorbeeld:

In Engeland werd steeds meer suiker geconsumeerd, die onder meer werd gemaakt van de suikerriet op plantages op Barbados. Om aan de vraag te voldoen werd de suikerrietproductie in Barbados opgevoerd met de aanvoer van steeds meer slaven uit Afrika.

6

Bijvoorbeeld:

- De prent met tekst benadrukt de wreedheid van slavenhouders en het leed van slaven. De maker was abolitionist en met deze weergave wilde hij medelijden met de slaven opwekken om de afschaffing van de slavernij te bevorderen.

7

Bijvoorbeeld:

- Zij voelden zich gefrustreerd.
- 1 Ze voelden geen band meer met het Britse rijk. 2 Zij hadden geen vertegenwoordiging in het Britse parlement maar moesten wel belasting betalen aan de Britse overheid.

8

Bijvoorbeeld:

- De omvang van de katoenexport nam snel toe tussen 1815 en 1860.
- De katoen werd in de zuidelijke staten geproduceerd op plantages met veel slaven. Omdat de plantage-eigenaren in die staten er veel aan verdienden weigerden ze de slavernij af te schaffen, wat de noordelijke staten wilden. Hierdoor brak een burgeroorlog uit die door het noorden werd gewonnen in 1865. De noordelijke staten besloten toen tot afschaffing in alle staten.

9

Bijvoorbeeld:

- Bij beide gebeurtenissen gaat het om een vorm van nationalisme. Volgens de bron wilden de opstandelingen in 1857 de buitenlandse heerschappij verwijderen. Het in 1885 opgerichte Indian National Congress werd in de 20e eeuw een belangrijke nationalistische beweging die streefde naar een onafhankelijke staat.
- Beide gebeurtenissen zijn vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme.

10

Bijvoorbeeld:

- Door de uitbreiding van de Britse textielindustrie vanaf 1800 ontstond steeds meer vraag naar ruwe katoen. Om daaraan te voldoen werden katoenplantages in de VS sterk uitgebreid met een grote toename van het aantal slaven tussen 1800 en 1860.
- Door de uitbreiding van de katoenplantages in de VS met een grote toename van het aantal slaven tussen 1800 en 1860 ontstond steeds meer aanbod van ruwe katoen. Als gevolg hiervan breidde de Britse textielindustrie sterk uit in die periode.

11

Bijvoorbeeld:

- a de aanvoer van katoen uit de VS naar Groot-Brittannië liep terug
- b de Britse textielindustrie had veel ruwe katoen nodig
- c de Amerikaanse burgeroorlog (1861-1865): twee vechtende Uncle Sams
- d De Britten kochten tussen 1861 en 1866 steeds meer katoen (oplopende aantallen in bron 28) in India (de winkel met 'Indian Cotton depôt' in bron 29).

12

Bijvoorbeeld:

- gevoel van superioriteit
- Groot-Brittannië had zich ontwikkeld tot een grootmacht.
- De spreker vond dat Groot-Brittannië moest zorgen voor de 'verbetering van de beschaving' van koloniën die omringd worden door 'wilde rassen'.
- de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie
- De Britten zagen het als hun taak om de wereld naar Brits model te beschaven en daarom moesten gebieden worden veroverd en overheerst.

13

Bijvoorbeeld:

- Kolonisten in dertien Britse kolonies kwamen in opstand en riepen in 1776 hun onafhankelijkheid uit. De Britten verloren de oorlog van de Amerikanen en erkenden de VS.
- Hij oordeelt positief want hij zegt dat de VS een 'voorspoedige, vrije en beschaafde gemeenschap hebben gevormd'.
- Zij moeten het voorbeeld niet volgen.

14

Bijvoorbeeld:

- In de 19e eeuw groeide de Britse bevolking snel.
- verbetering van de landbouw en ziektebestrijding
- Volgens hem zijn veel koloniën daarvoor 'volslagen onbekwaam' en beschikken ze niet over de middelen 'om enige zelfstandigheid of veiligheid te behouden'.

15 *Bijvoorbeeld:*

- de Reform Act van 1832 waarbij het districtenstelsel werd aangepast en het mannenkiesrecht werd uitgebreid
- liberale ondernemers in steden
- de afschaffing van de slavernij in 1833 en de vaststelling van Factory Acts vanaf 1833

- Door de Reform Act kwam er een parlement dat in 1833 besloot de slavernij af te schaffen (uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme).
- Door de Reform Act werd het de aanpassing van districtenstelsel en de uitbreiding van het mannenkiesrecht kregen ondernemers meer politieke invloed (voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces) en door de Reform Act kwam er een parlement dat Factory Acts aannam om de ergste uitwassen van slechte leef- en werkomstandigheden van arbeiders tegen te gaan (discussies over de 'sociale kwestie').